

ВІДГУК

офіційного опонента доктора філософії в галузі права, доцента Деревянко Наталії Зеновіївни на дисертацію дисертації Кравченка Олександра Сергійовича на тему «Адміністративно-правові основи гендерної політики в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Дисертаційне дослідження О.С. Кравченка присвячено актуальній темі – встановленню адміністративно-правових основ гендерної політики в Україні. Триваюча адміністративна реформа в Україні посилює актуальність, здійсненого О.С. Кравченком дослідження, спрямованого на забезпечення належної реалізації принципів здійснення гендерної політики. Реалізація поставлених завдань перед сучасною українською державою у аспекті принципів гендерної рівності із здійснення прав людини у її взаємовідносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування має базуватися на засадах верховенства права, законності і дотримання принципу пропорційності.

Реалізація гендерної політики, встановлення її сутності та змісту має базуватися на розумінні принципу конституційної рівності. Виникнення ідеї конституційного закріплення принципу рівності пов'язується із проведенням буржуазних революцій та започаткування руху жінок за рівні конституційні права із чоловіками.

Пошук відповідей на питання розуміння принципу рівності попри зазначене на рівні філософського тлумачення з давніх часів було предметом наукових пошуків, але при цьому постійно перебуває у стані нормативної трансформації встановлення його сутності.

Вище зазначене обумовило актуальність здійсненого О.С. Кравченком дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 р., затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2011 р. № 942, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 04 червня 2015 р. № 509-VII. Дисертація підготовлена в межах запровадження та реалізації Стратегії повернення активів на 2023–2025 рр., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2023 р. № 670-р, та задля забезпечення ефективності здійснення вимог, визначених Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV, Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 р. та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022–2024 рр., затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 р. № 752-р. Дисертацію виконано в межах планів науково-дослідної роботи Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права». Внесок здобувача полягає у встановленні адміністративно-правових основ гендерної політики в Україні.

Таким чином, підкреслюємо, що аналіз адміністративно-правових основ гендерної політики в Україні є актуальним предметом комплексного доктринального теоретико-правового та практичного дослідження.

Дисертаційне дослідження О.С. Кравченка є затребуваним як з позицій правової науки, так і з точки зору практичної діяльності, спрямованої на удосконалення нормативно-правової бази.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

На підставі аналізу дисертації О.С. Кравченка, необхідним є зробити висновок, що вона характеризується ґрунтовним комплексним науковим дослідженням, що відповідає поставленим меті та завданням.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Методологічну основу дисертації становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів та засобів наукового дослідження. На основі застосування аксіологічного підходу встановлено зміст категорії «принципи здійснення гендерної політики», встановлено її функції та значення у розбудові сучасної української держави (підрозділи 1.1, 1.3, 1.4). За допомогою діалектичного методу визначено сутність гендерної рівності, розкрито її мету, вимоги та особливості механізму забезпечення ефективності здійснення гендерної політики (розділ 2). Історико-правовий метод дозволив встановити розвиток нормативно-правового регулювання відносин зі здійснення гендерної рівності. Порівняльно-правовий метод використано для порівняльного аналізу забезпечення гендерної рівності та заборони гендерної дискримінації на міжнародно-правовому та зарубіжному рівнях (підрозділи 1.2, 2.4). Використання законів формальної логіки та її методів дало змогу визначити структурно-логічну схему дослідження, виявити адміністративно-правові основи гендерної політики (підрозділи 1.1, 1.2, 1.4, 2.3, 2.4).

Нормативною базою дослідження є Конституція України, чинне законодавство України про гендерну рівність, законодавство зарубіжних країн (Швейцарської Конфедерації, Канади, Сполучених Штатів Америки, Французької Республіки та ін.) та судова практика (ЄСПЛ та національних судів).

Емпіричною базою дослідження виступають дані, отримані під час аналізу й узагальнення чинного законодавства України, законодавства

зарубіжних країн, теоретичні праці, судова практика та дані аналітичних досліджень незалежних організацій та установ (World Economic Forum, Freedom House, La Strada, Центру Разумкова, Харківської правозахисної групи, Української Гельсінської спілки з прав людини та ін.).

Фундаментальність та комплексність роботи проявляється у всебічному та поступовому вивченні дисертантом об'єкту та предмету дослідження. Починаючи роботу з загальнотеоретичної характеристики адміністративно-правового механізму забезпечення права на свободу думки, автор переходить до питання реалізації адміністративно-правових засад забезпечення гендерної рівності. Обраний вектор теоретико-правового дослідження дозволив О.С. Кравченку вирішити поставлені ним дослідницькі цілі та завдання, обґрунтувати власні наукові висновки та пропозиції.

Особистий внесок здобувача

Дисертація є самостійною науковою працею, що відображає результати проведеного дослідження. Встановлені теоретичні положення, висновки та пропозиції були досягнуті дисертантом за допомогою застосування методів наукового пізнання як загальнонаукового характеру, так і спеціальноправового спрямування. У роботі використано науково-інформаційні, нормативно-правові джерела та матеріали судової практики щодо реалізації адміністративно-правових засад гендерної рівності в Україні.

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації не викликає сумнівів, підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто

науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини адміністративного права та процесу, але й їх практичним значенням на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується правового врегулювання адміністративно-правових засад гендерної політики в Україні.

Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими **наукової новизни** дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на деяких з них.

На основі проведеного дослідження сформульовано нові положення, які можна розглядати як внесок у розвиток адміністративного права України та які є важливими для правотворчої та правозахисної діяльності. Зокрема:

уперше:

–обгрунтовано необхідність розуміння принципу гендерної рівності як регулятора суспільних відносин, що є водночас як засадами правового регулювання, так і базисом для здійснення політики соціально-економічного розвитку громади, досягнення якого є безумовним імперативом;

–на підставі аналізу досвіду зарубіжних країн обгрунтовано необхідність запровадження до національного правового процесу не лише категорії «гендерна рівність», а і категорії «гендерна справедливість»;

–обгрунтована доцільність у національному законодавстві розробити положення про обов'язковість призначення радників та радниць з гендерних питань у всіх сферах соціально-економічного та політичного життя держави;

удосконалено:

–розуміння системи спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики, до яких віднесено такі: забезпечення соціального добробуту; забезпечення рівності осіб незалежно від статі та соціальної ролі у суспільстві; створення рівноправних умов для здобуття освіти та професійного розвитку; рівні доступ та можливості до здійснення громадських та політичних прав особи; принцип соціальної стійкості; принцип соціальної співмірності та відповідальності;

–підходи до класифікації суб'єктів правовідносин із реалізації гендерної політики, до яких віднесено: органи виконавчої влади; державні органи, які не належать до жодної з гілок влади та наділені окремими функціями органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; органи місцевого самоврядування, які здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; юридичні особи публічного права, які на підставі делегованих повноважень здійснюють окремі функції органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; приватні особи (фізичні особи та юридичні особи приватного права), які на підставі делегованих повноважень здійснюють окремі функції органів виконавчої влади у сфері реалізації гендерної політики; організації громадянського суспільства та їх коаліції, платформи, об'єднання; міжнародні організації;

дістали подальшої наукової розробки:

–розуміння системи проблем нормативно-правового регулювання здійснення гендерної політики в Україні, до яких віднесено: низьку ефективність реалізації та практики правозастосування гендерно-правової експертизи законопроектів; низьку ефективність дії нормативних та організаційних механізмів забезпечення не лише механізмів гендерної рівності, але і гендерної справедливості;

- юридичні гарантії ефективності реалізації гендерної політики в Україні являють собою певну систему засобів, спрямованих на утвердження у суспільстві гармонійного стану, узгодженості, злагоди, єдності, консенсусу між суб'єктами правовідносин із реалізації гендерної політики на всіх рівнях з метою ефективної реалізації, охорони та захисту права рівності.

Висновки та пропозиції щодо визначення моделі адміністративно-правового механізму забезпечення принципів гендерної рівності можуть бути основою для подальших наукових досліджень із відповідної проблематики. Результати дисертаційного дослідження можуть стати основою для вдосконалення нормотворчої та правозастосовної діяльності. Є обґрунтованим та доцільним використання основних результатів дисертаційного дослідження в

процесі викладання студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративне право України», «Права людини» та інших.

У роботі містяться й інші слушні положення, висновки та пропозиції.

Основні положення роботи знайшли відображення в 4 наукових статтях, з яких 3 статті опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, та 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Оформлення дисертаційної роботи зауважень не викликає.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота О.С. Кравченка написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію О.С. Кравченка, водночас вважаю за необхідне звернути увагу на питання, які могли б слугувати предметом дискусії та обговорення при захисті дисертаційної роботи:

1. Підрозділ 1.1 дисертації присвячено встановленню сутності та змісту здійснення гендерної політики. Однак при цьому в межах підрозділу автором відбулася акцентуація дослідницької уваги на пошуку відповідей на питання співвідношення категорій «гендер» та «стать», тоді як питання встановлення змісту гендерної політики відображено фрагментарно;

2. У підрозділі 1.3 в межах розгляду сучасного стану нормативно-правового регулювання здійснення гендерної політики в Україні автором порушується питання забезпечення соціальної стійкості населення, що має забезпечуватися в умовах воєнного стану. Варто підтримати прагнення автора здійснити співвідношення категорій «соціальна стійкість» та «гендерна рівність», можливість його нормативного врегулювання. Однак при цьому

автором критерії відповідності досягнення стану соціальної стійкості, не визначено підстави для його законодавчого встановлення;

3. На с. 85 дисертації до спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання здійснення гендерної політики автором віднесено такі: забезпечення соціального добробуту; забезпечення рівності осіб незалежно від статі та соціальної ролі у суспільстві; створення рівноправних умов для здобуття освіти та професійного розвитку; рівні доступ та можливості до здійснення громадських та політичних прав особи; принцип соціальної стійкості; принцип соціальної співмірності та відповідальності. Таким чином, можливим є висновок, що автор розкриває зміст принципів здійснення гендерної рівності через їх співвідношення із соціальними характеристиками взаємодії людини та держави, тобто категорію гендеру вченим розкривається через встановлення місця особи у суспільстві. При цьому такі принципи реалізації гендерної політики як доступність, обґрунтованість тощо;

4. Поза авторською увагою залишено питання встановлення змісту такої категорії як «множинна дискримінація» у її співвідношенні із реалізацією гендерної політики. Але при цьому фактично таке явище є характерним для реалізації прав осіб, що є внутрішньо переміщеними.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка має самостійний і творчий характер, наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань насамперед характеризує актуальність і складність теми дослідження та власний підхід дисертанта до їх розгляду. В дослідженні автором вдалося досягти поставленої мети.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертації не виявлено текстових запозичень, використання ідей, наукових матеріалів і результатів інших авторів без посилання на джерела та інших випадків порушення академічної доброчесності. Дисертація відповідає вимогам, які пред'являються до

дисертаційних досліджень, є оригінальною, самостійною, завершеною працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані результати.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертація Кравченка Олександра Сергійовича на тему «Адміністративно-правові основи гендерної політики в Україні», є самостійною завершеною науково-дослідною працею, у якій отримані нові науково обгрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права та процесу, а також рекомендації щодо удосконалення нормативних засад досліджуваного інституту.

Вважати, що дисертаційна робота Кравченка Олександра Сергійовича на тему «Адміністративно-правові основи гендерної політики в Україні», яка подана на здобуття ступеня кандидата юридичних наук, за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор – Кравченко Олександр Сергійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор філософії в галузі права, доцент
завідувач кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука

Підпис Н.З. Деревянко засвідчук.

Начальник відділу кадра
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука

Н.З. Деревянко